

eenvoudig is, maar anderzijds met een eventueel emotioneel geladen religieuze intentie, om een reden die ik nog wil noemen.

In het geval van ons onderwerp meen ik dat er iets wetenschappelijk te weten valt. Er valt bv. te weten dat in feite het evangelie geen evangelie kon blijven zonder onze vier evangeliën. En ook dat het bewaren van onze evangeliën *e mente Jesu is*. De kerk heeft dit altijd geloofd. Daarom heeft zij de vier evangeliën in het Nieuwe Testament als canoniek ontvangen. Maar reeds bij Käsemanns redenering heeft het weten zijn dienst aan het geloven terzake bewezen.

Intussen is er nog het verschil met Käsemann. Dat is bij de stand van het heden voorhanden instrumentarium der onderzoeksmethoden niet geheel tot oplossing te brengen. Juist daarom is het de moeite waard te vragen of het ook andere achtergronden zou kunnen hebben dan wetenschappelijk methodische.

Ik knoop dan aan bij een aantal opmerkingen van J. Moltmann. Hij wil geen alternatief tussen gelovig lezen en wetenschappelijk onderzoek van de heilige Schrift. „Die Alternative . . ., ob das Evangelium als historische Quelle zu lesen oder als kerygmatischer Entscheidungsruf zu vernehmen sei, ist eine Alternative, in der sich das Evangelium nicht erschliesst”⁸⁰. Dit alternatief hangt intussen samen met een dualisme, waar onze tijd — en begrijpelijkerwijs — vol van is. Van algemeen menselijk standpunt meen ik daar niet eens zo ongelukkig over te moeten zijn, al geloof ik dat een christen erbovenuit moet komen. Het is het dualisme van de Galilei en de Bruno in ons. Tot uiting komt het bv. in een dubbel wetenschapsideaal, het ideaal van de neutrale, aan alle subjectiviteit onthieven, wetenschappelijk vaststelbare en controleerbare waarheid en het ideaal van een wetenschappelijk contact met een existentieel beleefde wereld, die onttrokken is aan iedere objectiviteit, gemeenschappelijkheid en mededeelbaarheid. M.n. in de Duitse theologie van Lutherse herkomst dreigt telkens het risico dat zij dit dualisme voor puur reformatorisch verklaart door het te verbinden met de onder vele Lutherse theologen vrijwel als canoniek behandelde onderscheiding van de twee rijken, het rijk van de wet en het rijk van de genade⁸¹.

⁸⁰ Moltmann, a.a., 51.

⁸¹ Zie J. van den Berg, *Twee regimenten, één Heer*. Kampen, Kok 1961. Vgl. Moltmann, a.a., 41 over het dualisme van historisch-critische en theologische exegese met al zijn consequenties en achtergronden en dan: „Es sei hier nur die Bemerkung angefügt, dass darin eine Zwei-Reiche-Realität dogmatisch schlummert, gegen die die Zwei-Reiche-Lehre in der politischen Ethik eine Harmlosigkeit darstellt”. Zie ook J. M. Robinson en H. Ott in J. M. Robinson e.a., *Der spätere Heidegger*, 40, 115, 233. En dan natuurlijk K. Barth, *Rudolf Bultmann*, Ein Versuch ihn zu verstehen,